

30.11.2022

Група 36

Мегей А.В.

Історія України

Урок № 3-4

Тема: УРСР у другій половині 1950 - першій половині 1960-х рр.

Мета уроку: Розкрити суть процесу десталінізації; показати його особливості в Україні; дати оцінку періоду 1953—1964 рр.

Хід уроку

Етапи Відлиги

Розглянемо етапи за основними ідеологічно-політичними подіями, що відбулися в Радянському Союзі.

I. 1953–1955. Послаблення гайок тоталітаризму. Сталін входить до комуністичного пантеону.

Одразу після смерті Й. Сталіна (**05.03.1953**) в державі проявилися ознаки лібералізації. Новий голова уряду *Георгій Маленков запропонував перейти до колективного управління країною*, що означало відхід від диктаторської моделі.

У Кремлі зав'язалася **боротьба за владу**, унаслідок якої Г. Маленков лишився прем'єр-міністром, міністра внутрішніх справ Лаврентія Берію усунули з посад та після слідства розстріляли (грудень 1953), *Микита Хрущов став 1-м секретарем КПРС (вересень 1953)*.

Спробувавши повернути на свою сторону нових союзників, Лаврентій Берія закрив репресивну «справу лікарів», ініціював перегляд «авіаційної справи» 1946 року, організував амністію засуджених на строк до 5 років (а також неповнолітніх, вагітних жінок, людей похилого віку) тощо.

Загалом було звільнено біля 1 млн 200 тис. осіб і закрито 400 тис. слідчих справ.

Хоча ув'язнені за «політичними статтями» ще лишалися в таборах, радянським громадянам стало очевидним послаблення гайок.

II. 1956–1957. XX з'їзд КПРС та критика культу особи Й. Сталіна

25.02.1956 року – в останній день роботи XX з'їзду КПРС – перший секретар партії М. Хрущов викрив і засудив культ особи Йосипа Сталіна.

Доповідь була таємною, зачитана на закритому засіданні. Її текст розповсюдили по країні серед вибраних членів партії, без ажіотажу та повідомлень у пресі.

Ця подія знаменувала крапку в історії репресивного апарату сталінського гатунку: відбулися масові політичні реабілітації, що набули повсюдного характеру.

До прикладу, ще **17.09.1955** було амністовано громадян, «що співпрацювали з окупантами» протягом радянсько-німецької війни. Серед таких немало людей зігнаних на примусові роботи та роботу в місцевій адміністрації на окупованих територіях.

Після з'їзду дозволено критикувати Сталіна, але не партію. Було визначено межі критики. Хто переходив їх, підлягав переслідуванню.

На цей момент у середовищі консервативних сил визріло незадоволення політикою десталінізації, яку просував перший секретар. *1957 року партійне угруповання на чолі з Г. Маленковим, Л. Кагановичем і В. Молотовим, спробувало усунути М. Хрущова від влади.* Проте невдало. Пленум Центрального комітету партії позбавив змовників партійного квитка й урядових посад.

III. 1958–1961. Розгортання десталінізації та внутрішня політика за хрущовським сценарієм

Після невдалого заколоту сталіністів *Хрущов отримав усю повноту влади*. Утім він не став другим Сталіним, не мав вдачі «вождя всіх часів і народів».

Відтоді в державі процеси відбувалися за хрущовським баченням. До оновленої партійної верхівки ввійшли соратники першого секретаря.

Проте Микита Сергійович був сином сталінської доби та брався за старі методи. До прикладу, від *1957 року Хрущов розпочав антирелігійну політику*. Ще в 1940-ві Й. Сталін дозволив православній церкві функціонувати, що призвело до відновлення приходів.

Тепер антицерковна політика набирала нових обертів. Закривалися храми. У липні 1958 року уряд УРСР постановив скоротити кількість монастирів в Україні з 40 до 8.

З іншого боку, Хрущов обмежував лібералізацію через небезпеку неконтрольованої демократизації. Його сучасники були свідками антикомуністичних виступів у країнах-сателітах, які були придушені за участю СРСР: у Німецькій демократичній республіці (1953), Польщі (1956), Угорщині (1956).

Зросла кількість засуджених громадян за «контрреволюційні виступи».

Апогеєм десталінізації стало винесення тіла Й. Сталіна з мавзолею, яке відбулося в ніч з **31 жовтня на 1 листопада 1961 року**.

IV. 1961–1964. Консервування суспільно-політичних процесів у СРСР. Зростання боротьби з інакодумцями (шістдесятники).

На початку 1960-х років посилилася боротьба з дисидентами. З одного боку, уряд Хрущова утискав і так обмежені свободи (думки, політичних поглядів, віросповідання тощо). З іншого, процес десталінізації не було згорнуто (культ Сталіна остаточно відійшов у минуле), політичний режим не повернувся до тоталітаризму.

Проте висловлювати окрему власну думку стало небезпечно. Національно свідомі інтелігенція переслідувалася. Так, у **травні 1961 року** було засуджено до страти Левка Лук'яненка, засновника Української робітничо-селянської спілки. Страту замінили на 15 років. Інші члени спілки отримали від 7 до 15 років.

У **грудні 1961 року** було викрито робітничу організацію Український національний комітет. Вирок: два розстріли та ув'язнення на строк 10–15 років.

В українській дійсності з'явилося своє «покоління шістдесятників» – явище наповнене національними мотивами, на відміну від радянського однойменного феномену.

Власне через національне забарвлення, українські шістдесятники зазнали більшого тиску з боку імперського центру в Москві та його силових представників у УРСР.

До середини 1960-х років Відлига в політиці Хрущова вихолостилася. Крапку в цьому процесі поставив партійний переворот у жовтні 1964 року, коли заколотники позбавили Микиту Сергійовича посади першого секретаря партії та голови уряду СРСР.

Наслідки хрущовської відлиги

1. Ослаблення тоталітаризму – формування авторитарного режиму (ключовий результат).

2. «Перервана» десталінізація (загальмувалася в 1-й половині 1960-х, перервана з приходом Л. Брежнєва до влади).

3. Помірна децентралізація (розширено права республік).

4. Часткова лібералізація («недо»-свобода думки, обмежена критика сталінізму та влади, мінімальна свобода пересування) та нова реакція (антирелігійна політика, шістдесятники).

5. Половинчастий характер більшості реформ.

Історичний диктант.

1. «Відлига» - ...
2. Лібералізація - ...
3. Реформи - ...
4. Десталінізація - ...
5. Тоталітарна система - ...

Домашнє завдання:

1. Опрацювати конспект
2. Виконати історичний диктант

Виконані завдання відправте мені на електронну пошту anastasiamegei@ukr.net. У темі листа вказати номер групи, назву предмета, прізвище та ім'я.